

YENİ YAZITLAR IŞIĞINDA KSANTHOS EPİGRAFI ÇALIŞMALARI EPIGRAPHICAL WORK AT XANTHUS – LIGHT FROM THE NEW INSCRIPTIONS

NİHAL TÜNER ÖNEN*

Öz: Buradaki makale, modern dünyanın ilk olarak 1841 yılında tanıdığı ve 1951 yılından itibaren kesinlikle arkeolojik kazıları devam eden Ksanthos kentinin bugüne kadar bilim dünyasına tanıtılan ve bilimsel olarak yayınlanan epigrafik verilerini bir arada sunarak kent epigrafisi çalışmalarını bir araya getirmeyi ve 2012 ile 2013 araştırma sezonunda yeni tespit edilen iki yazıtı bilim dünyasına tanıtmayı amaçlamaktadır. Yeni yazıtlardan ilki Ksanthos'un hangi kentle yaptığı belli olmayan *homonoia* yazıtıdır; diğeri ise bir mezar yazıtıdır.

Abstract: Firstly, this article aims to introduce two new inscriptions to the scientific community from Xanthus, which first became known to the modern world in 1841 and excavations at Xanthus have continued without a break since 1951. These two inscriptions were discovered during the 2012 and 2013 excavation seasons at Xanthus and, secondly, this article combines all of the epigraphical reports which have been recently published and the data presented to the scientific community to date. One of these new inscriptions concerns a *homonoia* inscription of Xanthus but it is unknown with which city this was agreed; and the second concerns a funerary inscription.

Anahtar Kelimeler: Ksanthos • Epigrafi • Homonoia • Mezar Yazıtı

Keywords: Xanthus • Epigraphy • Homonoia • Funerary Inscription •

Bilim dünyası, bugünkü Kınık Kasabası'nın hemen kuzeyinde, Ksanthos Nehri'nin doğu kıyısında yükselen kayalık alan üzerinde ve devamında uzanan Ksanthos Kenti'ni ilk olarak, 1838 yılında Smyrna'dan başlayıp neredeyse tüm Küçük Asya'ya düzenlediği seyahatleri sırasında Lykia'ya da gelen Charles Fellows'un gezilerini kaleme alması ile tanımıştır¹. Fellows, arkeolojik buluntular yanında Ksanthos Kenti'nde gördüğü bazı yazıtları da aynı eserinde yayımlamıştır². Fellows'un söz konusu seyahatlerinin ardından dört parça yazıt -üçü Liverpool Museum; biri British Museum'a olmak üzere- İngiltere'ye götürülmüştür. Liverpool Museum'a götürülen yazıtlar ilk olarak Adolf Kirchhof tarafından tanıtılmış³ ve 1914 yılında Henry Arderne Ormerod tarafından yayımlanmıştır⁴. British Museum'a götürülen yazıt ise Frederick Henry Marshall tarafından yayımlanmıştır⁵. 1881 yılında bölgeye gelen Otto Benndorf da Ksanthos Kenti'ni ziyaret etmiş ve Fellows tarafından yayımlanan yazıtlardan bazıları üzerinde revizyon yapmış, yeni yazıtların yanında yazıtlı dikmeyi de

* Yrd. Doç. Dr., Akdeniz Üniversitesi, Edebiyat Fakültesi, Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü, Antalya. nihaltuner@akdeniz.edu.tr

Ksanthos epigrafisi çalışmalarım sırasında yardımlarını esirgemeyen ve söz konusu yazıtların yayın hakkını veren, Ksanthos Kazıları başkanı Prof. Dr. Burhan Varkıvanç'a bu vesile ile teşekkür ederim.

¹ Fellows 1841, 158-178; Fellows 1852, 165-175; 423-481.

² Fellows 1841, 409-415 nr.159 - 168.

³ MbBerlin 1965, 611-613 (=TAM II 261).

⁴ Ormerod 1914, 99-105 (=TAM II 261).

⁵ GIBM IV. 2 nr. 1042 (=TAM II 262).

kopyalamıştır⁶. Benndorf'un ardından Ksanthos'a gelmiş ve pek çok yazıt kopyalamış olan Eduard Hula önderliğindeki Avusturya ekibinin notlarından ve eskizlerinden yararlanan Ernst Kalinka 1920 yılında kentte tespit edilen 134 yazıtı *Tituli Asiae Minoris* serisinin ikinci cildinde yayımlamıştır⁷.

1951 yılından itibaren başlayan Ksanthos kazıları sırasında bulunan yazıtlar ise aynı zamanda kazı başkanı da olan Pierre Demargne tarafından kaydedilmiş ve pek çoğu kazı deposuna kaldırılmıştır; fakat bir kaç *Fouilles de Xanthos* ciltlerinde yayımlanmıştır⁸. 1964 yılında Pierre Demargne ve Henri Metzger'in Ksanthos ve Letoon yazıtlarını yayınlaması teklifi üzerine Louis Robert 1966 yılında ilk olarak Liverpool'a götürülmüş olan iki yazıt üzerinde çalışmıştır⁹. 1978 yılında ise Lykia Birliği'nin yarışması olan *Sarpedonia*'ya ilişkin bir agon yazıtı yayımlamıştır¹⁰. Jean Bousquet 1986 yılında, Bizans (Erken Hristiyanlık) Bazilikası'nda bulunan bir fragmenti yayımlamıştır¹¹. 1991 yılında Michel Christol ve Thomas Drew-Bear, Bizans Bazilikası'nın kuzey bölümünde, kuzey nef içindeki ekleme yapıda basamak olarak yeniden kullanım görmüş dikdörtgen bir blok üzerinde bulunan iki sütun halinde yazılmış bir yazıt yayımlamışlardır.¹²

Ksanthos kazıları 1996-2010 yılları arasında Jacques des Courtil tarafından yönetilmiştir. 2001 yılında Alain Bresson, Bizans Bazilikası'nın yüz metre kadar kuzeyinde bulunan ve Ksanthos halkının III. Antiokhos'u, erdemi ve kendilerine karşı gösterdiği iyi niyeti dolayısıyla onurlandırdıkları, M.Ö. 197 yılı civarına tarihlenen yazıtı yayımlamıştır¹³. 2000 yılından 2010 yılına kadar kentin epigrafik çalışmalarını Kanada Laval Üniversitesi'nden Patrick Baker ve Montreal Üniversitesi'nden Gaétan Thériault üstlenmişlerdir. Kanada Ekibi kentte ve teritoryumunda yürüttükleri epigrafi araştırmalarının sonuçlarını 2002 yılından itibaren de *Anatolia Antiqua* serisinde yayımlamışlardır.

Kanada ekibi tarafından 2000 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda 23 yazıt bulunduğu; 2001 yılı araştırmalarında ise 50 yeni yazıt/yazıt parçası ile TAM II'de yayımlanmış 30 yazıtın kaydedildiği bildirilmektedir. Araştırmacılar söz konusu yeni yazıtlardan 17'sini bu yayında

⁶ Benndorf – Niemann 1884, 84-94 nr. 71-87; Benndorf 1900, 98-120.

⁷ TAM II 261-395.

⁸ 1958 yılında yayımlanan söz konusu yazıtlardan biri tiyatro *caveası*nın doğusunda bulunan dikme üzerindeki Hellence yazıttır (mimar Onasandros'un yazıtı); diğeri ise Apollonios oğlu Hoplon'un kız kardeşi Harmatis ve annesi Tata için yazdığı mezar yazıtıdır (Demargne 1958, 108 vdd.; 120 vd.). Aynı yıl içinde, Lahitli Dikme'nin dibinde, Harpyler Anıtı'nın birkaç metre güneyinde, Roma Agorası'nın güneybatısındaki bir gömütte ele geçen *oinokhe* üzerindeki yazıt da aynı eserde tanıtılmıştır. Söz konusu yazıtta M.Ö. 221 yılında ölen III. Ptolemaios'un eşi kraliçe Berenike Kader Tanrıçası ile özdeşleştirilmiştir (Demargne 1958, 54 vd. pl. XIV).

⁹ Robert 1966, 30-38. L. Robert, sonrasında Letoon'dan yazıtlar yayımlamıştır: M.Ö. II. yüzyılın ikinci yarısı ya da M.Ö. I. yüzyılın başlarından *Rhomaia Agonu*'na ilişkin yenenlerin listesini veren bir katalog ile kazılar sırasında çıkmış kısa bir agon yazıtı (Robert 1978a, 277-290); M.Ö. 260-259 yılına tarihlenen ve *Phrurarkhos Pandora* için yazılan bir onur yazıtı (Robert-Robert 1983, 124 -127).

¹⁰ Robert 1978 b, 33-35 fig. 15 (= OMS VII, 411- 413; SEG XXVIII 1248).

¹¹ Bousquet 1986, 101-106. Burada, söz konusu parçanın M.Ö. 340-334 tarihleri arasında, satrap Piksadoros döneminde düzenlenmiş vergi yasasını içeren TL 45'e ait olduğu ileri sürülmektedir.

¹² Christol – Drew-Bear 1991, 195-201. M.S. 200-250 arasına tarihlendirilen yazıtta, Ksanthos'tan başka yazıtlardan da tanınan ve *consul*lük rütbesine ulaşmış Tib. Claudius Telemakhos onurlandırılmaktadır.

¹³ Bresson 2001, 235-240.

tanıtmışlardır¹⁴. 2002 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda ise 18'i yüzey araştırmaları, 18'i kazılar, 4'ü de P. Demargne tarafından kaydedilen olmak üzere 40 yeni metin ve yeni metinlere ilişkin fragment; TAM II'de yayımlanmış 19 yazıt¹⁵; 1 mozaik yazıtı ve de depoda belirlenmiş 39 yazıt¹⁶

¹⁴ Baker – Thériault 2002, 302-305. Krş. SEG LII 1456 A-J: (1) Tib. Claudius Telemakhos'un torunu ve adaşı olan Tib. Claudius Telemakhos'un, halkın zeytinyağını pazardaki fiyattan daha düşük almasını sağladığı için (str. 15-19: ἐ[ἵ]δοκεν τὸν δὲ τοῦ ἐλαίου ξέ[σ]την διεπώλησεν ἄσσαριών | τεσάρων ἀπὸ ἄσσαριών | ἐννέα) bir heykelle (str. 19-21: τὸν ἀνδριάντα ἀ[νεσ]τήσειεν ὑπέσχετο ἐκ τ[οῦ] | ἑαυτοῦ) onurlandırılması. M.S. III. yüzyılın ilk yarısına tarihlendirilen yazıtta onurlandırılan şahıs εὐθηνάρχης (= alım heyetinin yöneticisi) olarak anılır. Onurlandırılan Tib. Claudius Telemakhos ve söz konusu memuriyet için bk. Baker- Thériault 2002, 303 dp. 7 ve 8; (2) Tib. Claudius Telemakhos'un bir ardılı için yapılan ve yine M.S. III. yüzyıla tarihlendirilen başka bir onur yazıtı. Burada adı anılan kişi (str. 1-8: τὸν κράτιστον συνκλητικ[ὸν] | [M]άρκον Αὐρηλίον Ἄτταλον τὸν κα[ί] | Ἡρακλείδην) söz konusu ailenin şimdiye kadar tanınmayan bir ferdidir. Onurlandırılan kişi için bk. Baker – Thériault 2002, 303 dp. 9; (3) Yine aynı aileden ve muhtemelen de Tib. Claudius Telemakhos'un annesi olan Licinnia Arsasis'a ilişkin bir onurlandırma (Λικ(ιννίαν) Ἀρσασιν Τιβ. Κ[λ. Τη]|λέμαχος τὴν γλ[υκ]υκ[ὸν]τατὴν (?) μητέρα [.....]). P. Baker 2006 yılında söz konusu yeni yazıtlar ve daha önceden bu aileye ilişkin bilgi veren tüm yazıtları ele alıp ailenin soy ağacına yönelik detaylı bir makale çalışması yayınlamıştır. Krş. Baker 2006, 49-59; SEG LVI 1792; (4) İmparator Hadrianus için ithaf yazıtı: Αὐτοκράτορα Καίσαρα | Τραιανὸν Ἀδριανὸν | Σεβαστὸν Ὀλύμπιον | πατέρα πατρίδος, | τὸν σωτήρα (σώτερα: krş. SEG LII, 1456 D) τοῦ κόσμου, | Ξανθίων ἡ πόλις | ἡ τοῦ Λυκίων ἔθνοῦς | μητρόπολις. Krş. Baker- Thériault 2007b, 127. Yazıt *Olympios epitheton*'undan dolayı M.S. 130 yılına tarihlenmiştir; (5-6) İmparator Valens (Αὐγγ. | Οὐαλη[---]) ve İmparator Valentinianus (Αὐγγ. | Οὐαλεντινιαν[---]). Krş. Baker- Thériault 2007b, 129; (7) Rhadamanthus, dört yarı tanrı (τέσσαρας Ἡμιθέους) ve Helios'un anıldığı *hexameter* ve *pentameter* hece vezni ile yazılmış bir *elegia*. Baker- Thériault 2002, 304 dp. 12; (8) Apollodotos oğlu Ptolemaios'un (Πτολεμαῖος Ἀπολλοδότου) M.Ö 1. yüzyılda korsanlara karşı yürütülen mücadeledeki katkıları dolayısıyla, kardeşi Aikhmon (Αἰχμων: krş. TAM II 264-265 ve 319) ve diğer aile üyeleri tarafından onurlandırılmasını içeren yazıt. Yazıtta göre Ptolemaios Lykia'lıların *hipparkhes*'i olarak birlik tarafından elçilik için Roma'ya gönderilmiştir (str. 13-16: ... ἵππαρχ[ή]σαντα Λυκ[ί]ων | ἐκ πάν[των] καὶ πρεσβέυσαντα | πρὸς [τῆ]ν συνκλήτων | τὴν [Ρωμ]αίων παρὰ τοῦ κοινοῦ). P. Baker ve G. Thériault bu yazıtı 2005 yılında, oldukça kapsamlı bir kommentar ile yayınlamışlardır. Baker- Thériault 2005, 351-366. Ailenin soy ağacı için bk. 358 vdd. Krş. Baker- Thériault 2007b, 127; AE 2005 [2008] 1511; SEG LV 1502; (9) Ksanthos kentinin, hem kentte hem de Lykia Birliği içinde farklı memuriyetliklerde bulunmuş, kendi cebinden iki kez elçilik yapmış olan (πρεσβέυσαντα δὲ δις προῖκα ὑπὲρ τῆς πατρίδος) Ktesikles olarak da bilinen Marcus Aurelius Athenagoras (Μάρκος Αὐρηλιος Ἀθηνάγορας ὁ καὶ Κτησυκλής) için yaptığı onurlandırma. Krş. Baker- Thériault 2007b, 127; (10-13) Tanrı Ksanthos'un rahipliğini üstlenmiş vatandaşların yaptığı heykel adaklarına ilişkin 4 yeni belge. Krş. TAM II 293-296; (14) Διος Σωτήρος için adak yazıtı; (15) Τυχῆς Σεβάστης için adak yazıtı; (16) Letoon'da düzenlenen bir festivali anan (ἐν τῷ παραξάνθιος ἱερῷ τῆς Λητούς ... Λητώων Τραιανείων Ἀδριάνειων Ἀντωνείων) ve Andronomos oğlu, Hermadortos oğlu Apollonios (Ἀπολλώνιος Ἑρμαδόρτου δ' τοῦ Ἀνδρονόμου) tarafından yapılan bir ithaf yazıtı. (sic) ἐν τῷ παρὰ Ξανθίους için krş. SEG LII 1456 I; Baker- Thériault 2007b, 129. Söz konusu festival için krş. Baker- Thériault 2002, 304 dp. 18; (17) Tib. Claudius Telemakhos'un *lykiarkhes*'lik yaptığı sırada (str. 9-14: τοῦ ἀξιολογωτάτου | λυκιάρχου Τιβ. Κ[λ. Τη]|λεμάχου Ξαν[θίων ἡ τοῦ] | Λυκίων ἔθνο[ς] μητρό[πολις] καθὼς ὁ [διαθέ]μενος) düzenlenmiş, Tib. Claudius Agrippa'nın (Τιβ. Κλ. Ἀγρίππας) vasiyet ettiği agonun güreş müsabakasını kazanan bir galip için yapılan onurlandırma. Krş. Baker- Thériault 2007b, 129.

¹⁵ Baker- Thériault 2003, 431 dp. 3: TAM II 264-266, 270, 273, 280, 291, 294, 300-303, 305-307, 357, 365, 367, 375.

¹⁶ Depodaki yazıtlardan 7 fragmentin Onasandros yazıtına ait olduğu, 18 yazıtın P. Demargne tarafından kaydedilmiş ama yayımlanmamış olduğu, 15 yazıtın ise P. Demargne tarafından da kaydedilmeyen yayınsız yazıtlar olduğu belirtilmiştir. Baker- Thériault 2003, 431 dp. 4.

kaydedilmiştir ve yeni yazıtlardan 12'si *Anatolia Antiqua XI* de tanıtılmıştır¹⁷.

2003 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda 18 yeni metin ve yeni metinlere ilişkin fragment; *TAM II*'de yayımlanmış 2 yazıt; depoda belirlenmiş 57 fragment ve arkeolojik kazılar ile temizlik çalışmaları sırasında çıkan 5 fragment kaydedilmiştir. Araştırmacılar söz konusu yeni yazıtlardan 9 tanesini *Anatolia Antiqua XII*'de tanıtmışlardır¹⁸. 2004 yılında araziye çıkılmamıştır. 2005 yılında

¹⁷ Baker- Thériault 2003, 431-435. Krş. SEG LIV 1464 (1-12): (1) *Praetor*, Akhaia ve Asia eyaletlerinin *leg. Aug. propraetor*'u olmuş ve II. Traiana Lejyonu'nun komutanı Marcus Arruntius Claudianus için (Μάρκος Ἀρρουντίος Μάρκου υἱὸς Κλαυδιανός) onurlandırma. Söz konusu kişinin TAM II 282'de geçen kişi ile aynı olduğu düşünülür (Baker- Thériault 2003, 432 dp. 5); (2) Nehir Tanrısı Ksanthos'un rahibi aracılığıyla vatana (τῆ πατρίδι) adanmış heykel adağı yazıtı; (3) Pek muktedir *consul* (ὁ κρατιστὸς ὑπάτικος) Claudius Telemakhos'un (Κλαύδιος Τηλέμαχος) akrabası Euelthon oğlu Marcus Aurelius Euelthon (Μ(άρκος) Αὐρ(ήλιος) Εὐέλθων [Εὐ]ε[λ]θόντος Ἀλεξάνδρου δῖς) için yaptığı onurlandırma. Krş. TAM II 284-286; (4) Ἀντιπάτρεια agonunun güreş müsabakasında zafer kazanmış bir galibe ait onur yazıtı. Söz konusu agon daha önceki bir yazıttan tanınmaktadır: TAM II 307; (5) Galatia, Paphlagonia, Kappadokia, Armenia Minor, Lykaonia ve Phrygia, Syria ve Asia eyaletlerinde valilik yapmış, iki kez *consul* olan ve Pergamon, Ephesos, Tlos ve Side'den ele geçen yazıtlardan tanıdığımız, 90/91-92/93 tarihleri arasında da Lykia-Pamphylia Eyaleti'nin *legatus Augusti propraetor*'u Gaius Antius Aulus Iulius Quadratus ([Γαῖ]ος Ἄντιος Αὐλος [Ιούλιος] Κουαδρᾶτος) için Ksanthos vatandaşları ve ünlü bir aile tarafından yapılan onurlandırma. Krş. Baker-Thériault 2007b, 128; (6) Attaleia ve Oinoanda yazıtlarından tanınan Gaius Licinius Mucianus'un (MonAnt. XXIII (1914) 36, 38; IGR III. 486) babası için yapılan bir onurlandırma. P. Baker ve G. Thériault Gaius Licinius Mucianus'un Nero Dönemi Lykia-Pamphylia valisi olduğunu kaydetmişlerdir, fakat Pamphylia Nero Dönemi'nde Galatia'ya bağlıdır ve Lykia da tek başına İmparator Eyaleti'dir. Dolayısıyla Mucianus Lykia Eyaleti'nin *legatus Augusti propraetor*'udur. Krş. Şahin – Adak 2007, 90; (7) Quirina (Κυρεια) *tribus*'undan gelen Roma ve Ksanthos vatandaşı (Ρωμαῖος καὶ Ξάνθιος) Sextus Marcus (Σέξτος Μάρκιος Ἀπολλωνίδου υἱὸς Ἀπολλωνίδης) *balaneion*'a zeytin yağı sağlaması ve vergi muafiyeti getirmesi dolayısıyla onurlandırılır; (8) *Balaneion* (βαλανεῖον) ve *sitometrion*'a (σειτομήτριον) yaptığı para yardımı dolayısıyla, Eirenaïos kızı Ptolemaïs (Πτολεμαῖς Εἰρηναίου.....θυγάτηρ τοῦ Ἀλκιῶν ἀρχιερέως) için yapılan ve Helenistik Dönem'e tarihlendirilen onurlandırma. Krş. Thériault 2006, 812 vd; Baker – Thériault 2007b, 127; (9) Bir onurlandırmaya ait fragment: [. . . Κλαυδία | Ἀρρουντί]α Μά[ρκελ]λα, γυνὴ Ἀρ[ρουντίου] | [Κλαυδιανοῦ τοῦ] τὸ βαλα[νεῖον ἀναθέν]τος Ξαν[θί]ος τὸν ἀδ[ελφόν]. Krş. TAM II 361; (10) Ksanthos halkı, Roma egemenliği ve Lykia halkının özgürlüğü için savaşması dolayısıyla Lykia Birliği tarafından altın bir tacla ve kolossal bronz bir heykelle onurlandırılıyorlar. P. Baker ve G. Thériault söz konusu yazıtı, içeriği ve 8-9. satırlarda geçen εἰς τὸν ἐνστάντε ἀπόλεμον πρὸς βασιλεῖα | Μιθ. . . ifadesi dolayısıyla Mithridates savaşları ile ilişkilendirmişler ve geniş bir kommentarla yayımlamışlardır. Baker- Thériault 2005, 333-351. Krş. Baker- Thériault 2007b, 127; (11) Sivil Bazilika olarak adlandırılan yapının mozaik döşemine yazılmış, M.S. III. yüzyıldan bir mozaik yazıt: ὦδε γὰρ ἔβρισην Λυκίων ἀ[γός], ὡς τ[ὸ] πάρος περ. Söz konusu yazıt Homeros'un *İlyada*'sının XII 346 ve 359. satırlarında geçen tek bir mısrayı aktarır. Söz konusu satırın tamamı şöyledir: “*Tanrisal Thootes, koş Aias'ı çağır, birini değil ama ikisini de, ikisi gelirse çok daha iyi, çok geçmeden açılacak burada ölüm uçurumu, çok ağır basıyor Lykia'lı önderler, onlar zorlu savaşlarda beladır oldum olası*”. J. des Courtils söz konusu yazıtı 2003 yılında Ksanthos'un Romanizasyonu üzerine yazdığı makalesinde değerlendirmiş ve fotoğrafını yayınlamıştır. Des Courtils 2003, 10 vd. fig. 4.; SEG LIII1720; SEG LIV 1464 (11) ve 1465; (12) Lykia tipi mezar üzerinde hem Likçe hem de Hellence karakterde metin gösteren mezar yazıtı. Üç satır olarak yazılmış olan Hellence metin M.S. III-IV. yüzyıllardaki yeniden kullanıma işaret etmektedir: [Τὴν σωματοθήκην ἐωνήσ]ατο διὰ <τ>ῶν ἀρ[χ]είων [...] ΔΕΙΩΝΑ[. . . τοῖς τέκνοις?] ἑ[α]υτῶν, [γ]υ[ν]αικὶ αὐτοῦ Αὐρ(ηλία) Λάλλη Ἰάσωνος καὶ ᾧ αὐτὸς περιῶν ἐπιτρ[έψη]· ἕτερος δὲ οὐδ(ε)ῖς ἐξουσιαν ἔξει ἐπει ἀποτεῖσει τῆ γερουσία (δηνάρα) φ'.

¹⁸ Baker – Thériault 2004, 316-319. Krş. SEG LIV 1464 (13-19): (1) Tlos ve Ksanthos vatandaşı olan Aristodemos oğlu Hypatos'un, dedesi Hypathos'un (Ἵπατος Ἀγαθοκλέους; Krş. TAM II 550 I 14) kız kardeşi olan Agathokles ve Pape'nin kızı, Tlos vatandaşı Tamma'nın (Ταμμα, θυγάτηρ Ἀγαθοκλέους τοῦ Ἀρμένου καὶ

gerçekleştirilen araştırmalarda ise on üçü onurlandırma, on yedisi mezar yazıtı, biri adak, ikisi Likçe ve yirmisi fragment olmak üzere toplam 53 yeni yazıt kaydedilmiştir. Araştırmacılar söz konusu yeni yazıtlardan 10 tanesini *Anatolia Antiqua* XIV’de tanıtmışlardır¹⁹. 2003 yılı buluntuları arasına,

Πάπης τῆς Ἐρβλαμίου) daha önce Tlos halkı tarafından adanmış olan heykelini (Τλωέων ὁ δῆμος καθιέρωσεν τὸν ἀνδριάντα) yazısı ile birlikte (ἔχοντα ἐπιγραφὴν τὴν προγεγραμμένην) restore ettirdiğini kaydeden ve harf karakterine göre M.Ö. I. yüzyıla tarihlendirilen yazıt. Πάπη Ἐρβλαμίου adının P. Demargne’in notlarında kaydedilen başka bir yazıtta daha geçtiği, fakat bu yazıtın henüz bulunamadığı kaydedilmiştir, Baker – Thériault 2004, 317 dp. 8; krş. SEG LIV 1464 (16); Baker- Thériault 2007b, 130; (2) İmparatorluk Dönemi’nden Tib. Claudius Caisianus’un (Τιβερι[ου] Κλαυδίου Καισιανοῦ | Ἀγρίππα) miras bıraktığı agonun güreş müsabasında zafer kazanan birine ait onur yazıtı. Agrippa’nın miras bıraktığı agona ilişkin kentten başka yazıtlar da bilinmektedir: TAM II 301-306; (3) Claudius Hermogenes (Κλ. Ἐρμογένης) ve eşi Daphne’nin (Δάφνη) 22 yıl boyunca dürüst bir yaşam süren (ζήσαντα κοσμίως) oğulları Claudius Pagos’u (Κλ. Παγος) andığı mezar yazıtı; (4) Claudius Hermogenes’in (Κλ. Ἐρμογένης) eşi Daphne’yi (Δάφνη) andığı mezar yazıtı; (5) Plepolemos (Τληπόλεμος), Androbios (Ἀνδρόβιος), Lalla (Λαλλα) ve Sauasaimis’in (Σαυασαίμις) anneleri Paua’yi (Παυα) andığı mezar yazıtı. Harf karakterinden dolayı yazıt Hellenistik Dönem’e tarihlendirilir. Her iki kardeşin ismi de Ksanthos’da daha öncesinde belgelenmiştir (TAM II 305, 309, 333, 375, 379 etc.; SEG XLIV, 1219 B, I. I). Bunlar Ἰοβατεῖος *demos*’una dahildirler (krş. TAM II 309). Anneleri Παυα ve kız kardeşleri Λαλλα ve Σαυασαίμις’in isimleri için bk.. Baker- Thériault 2004, 317 dp. 13-15; SEG LIV 1464 (17) için verilen açıklamalar; (6) Tanrı Ksanthos’un rahipliğini yapmış bir vatandaşın vatana adağı; (7) Adı anılmayan, fakat yaptığı memuriyetlerde, görevlerde ve elçiliklerde “*asil bir insan*” olarak methedilmiş (ἄνδρα ἄριστον ἐν πολιτείαις καὶ ἐν ἀρχαῖς καὶ ἐν πρεσβή|αις, μεμαρτυρημέ|νον ὑπὸ ἡγεμό|νων) birinin Lykia Birliği tarafından altın taçla ve zafer ödülü olan ağır silah donanımıyla taçlandırılmasını (στεφάνωσεν χρυσοῖς | στεφάνοις, ἀριστεῖω πα|νοπλίᾳ), Ksanthos Kenti tarafından büyük ve ikincil onurlarla (μεγίσταις τεμιαῖς καὶ | ἐγ δευτέρου), Asia’daki kentler tarafından (πόλεις | ἐν Ἀσίᾳ) ise erdemi dolayısıyla (ἐπὶ ἀρετῇ) onurlandırılmasını içeren yazıt. P. Baker ve G. Thériault söz konusu yazıtı 2009 yılında yayınlamışlardır. Baker- Thériault 2009, 78-83; AE 2005 [2008] 1510; SEG LV 1503; (8) Lykia Birliği’nde *tetraeterik* olarak düzenlenen agonu (*Antipatreia*?) hediye eden Marcus Aurelius Antipatros (Μάρκος Αὐρήλιος Ἀντίπατρος υἱὸς Ἀντίπατρου δις τοῦ Ἀπολλωνίου Ξάνθου) için onurlandırma. Krş. Baker- Thériault 2007b, 128 vd. Araştırmacılar burada kentten söz konusu agonun erkekler kategorisi güreş müsabakasında galibiyet kazanan Marcus Aurelius Plepolemos’un vatana olan heykel adağını içeren yeni bir yazıtın daha bulunduğunu kaydetmişlerdir. *Antipatreia* Agonu için krş. TAM II 307; (9) Geç Roma Dönemi’nden bir mezar yazıtı: τὴν σωματοθήκην σὺν τῷ ὑποσώριω ἐωνήσατο ... Αὐρήλιος Μόλης Εὐέλθοντος.

¹⁹ Baker- Thériault 2006, 284-286: (1) Tanrı Ksanthos’un rahipliğini yapmış bir vatandaşın (ιερασάμενος πατρῶου θεοῦ Ξάνθου) vatana (τῇ πατρίδι) adağı; (2) Isis ve Serapis rahipliklerine işaret eden adak yazıtı. P. Demargne’in seramik materyaller ve küçük objeler üzerindeki verilerden yola çıkarak Hellenistik Dönem için söz konusu kültü öngörmesi hakkında bk. Baker – Thériault 2006, 284 dp. 8; krş. Baker – Thériault 2007b, 130; (3) Apollon Phoibos (πατρῶος θεὸς [Φ]οῖβος) rahipliğine işaret eden adak yazıtı; (4) Tib. Claudius Telemakhos’un *lykiarkhes*’liği (Τιβέριος Κλαύδιος Τηλέμαχος) sırasında düzenlenen, Tib. Claudius Caisianus Agrippa’nın (Τιβέριος Κλαύδιος Καισιανὸς Ἀγρίππας) vakfettiği agonun yetişkinler kategorisi güreş müsabakasında galip gelmiş (νεικήσας ἀνδρῶν πάλην) olan Apollonios (Ἀπολλώνιος) oğlu Lesbos’lu Aurelius Leon (Αὐρήλιος Λέων Λέσβιος) için yapılan onurlandırma; (5) Marcia Plepolemis (Μαρκία Τληπόλεμις) tarafından oğlu Gaius Licinnius Quadratus için yapılan bir onurlandırma. Krş. Baker – Thériault 2007b, 127. Marcia Plepolemis hakkında ayrıca bk. Baker 2006, 57 vd.; (6) Ksanthos halkının ve meclisinin ([Ξανθί]ων ἡ βουλή καὶ ὁ δῆμος), Stasithemis olarak da adlandırılan Q. Veranius Priscus’u ([Κοῖν]τος Οὐρηάνιος Κοῖντου Οὐ[ηρανίου] Τληπολέμου υἱὸς Κλοστο[μείν]α Πρεῖσκος ὁ καὶ Στασίθεμις) altın bir taç ve bronz bir heykelle (ἐτείμη|[σαν χρυ]σῶ στεφάνῳ καὶ εἰκόνι χαλ|[κῆ]) onurlandırılmasına ilişkin yazıt. P. Baker ve G. Thériault daha önce Ksanthos’ta bulunan ve Letoon’dan ele geçen yazıtlar ışığında söz konusu kişinin ailesine ilişkin olasılıkları ortaya koymuşlardır. Buna göre onurlandırılan kişi Q. Veranius Priscus anne tarafından Q. Veranii ailesinin bir mensubudur, anne tarafından ise Telemachii ailesiyle bağlantı içindedir. Baker – Thériault 2006,

söz konusu araştırma raporunda değinilmeyen, fakat 2009 yılında yayınlanan, Aleksandros ve Gorgis'in oğulları olan Neikomedes için yapılan onurlandırmayı da eklemek gerekir²⁰.

2006 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda üçü fragment halinde dört onurlandırma yazıtı, bir mezar yazıtı, beş yazıtlı arşitrav bloğu²¹ ve on dört adet kategorize edilememiş fragment olmak üzere toplam 24 yeni yazıt kaydedilmiştir. Araştırmacılar söz konusu yeni yazıtlardan bir tanesini *Anatolia Antiqua* XV'de tanıtmışlardır²². 2007 yılında gerçekleştirilen araştırmalarda yedi onurlandırma yazıtı, bir agon yazıtı, yirmi üç mezar yazıtı, iki mil taşı ve dört adet kategorize edilememiş fragment olmak üzere toplam 37 yeni yazıt ile TAM II'de yayımlı 8 yazıt kaydedilmiştir. Araştırmacılar *Anatolia Antiqua* serisinin XV. cildinde sundukları araştırma raporlarında ele geçen yeni yazıtlardan beşini envanter numaralarını da vererek kısaca anmışlardır²³. 2008 yılında arazi çalışması yapmayan ekip 2009 yılında kentten, beş onur yazıtı, üç mezar yazıtı, bir vakıf listesi, bir grafiti, bir tanımlanamamış yazıt (*inscriptio incerta*) ile kategorize edilememiş yedi fragment olmak üzere toplamda 18 yeni yazıt kaydetmişlerdir. Söz konusu kazı sezonu içinde Ksanthos teritoryumunun kuzeydoğu sınırında yer alan Aklar Köyü civarında da yüzey araştırması gerçekleştirilmiş ve 6 yeni yazıt bulunmuştur. Söz konusu yazıtlardan birinin Helenistik Dönem'den olduğu aktarılmıştır²⁴.

Kanada ekibinin son araştırma yılı olan 2010 yılı araştırma sezonunda, Ksanthos teritoryumu içinde yer alan Çavdır ve Aklar köylerinde yüzey araştırması gerçekleştirilmiştir. Çavdır'dan İmparator Traianus için bir onurlandırma ve C. Licinius Mucianus'un dedesini anan başka bir yazıt

285 dp. 12-14; krş. Baker – Thériault 2007b, 127 vd. Ksanthos'taki Telemachii soyu için ayrıca bk. Baker 2006, 49-60; (7) Apollonios oğlu Hoplon'un (Ὀπλων Ἀπολλωνίου) eşi Musa'yı (Μοῦσα) andığı mezar yazıtı. 1958 yılında P. Demargne tarafından yayınlanan mezar yazıtında geçen Apollonios oğlu Hoplon buradaki kişiyle aynı şahıs olabilir, Demargne 1958, 120 vd.; krş. Baker – Thériault 2006, 285 dp. 16; Baker – Thériault 2007b, 129 vd.; (8) Aleksandros (Ἀλέξανδρος) oğlu Aristoteles'in (Ἀριστοτέλης) oğlu Marcus Aurelius Aristoteles'in (Μάρκος Αὐρήλιος Ἀριστοτέλης), erdemli ve kocasever bir hayat sürdürdüğü için (ζησάσαν σωφρόνως καὶ φιλάνδρως), kent tarafından onurlandırılmış olan eşi (τεμιθήθεισαν καὶ ὑπὸ τῆς πολέως), Eraseine (Ἐρασεῖνη) olarak da adlandırılan Marcus Antipatros'un (Μάρκος Ἀντίπατρος) kızı Aurelia Antipatra (Αὐρηλία Ἀντιπάτρα) için yazdırıldığı mezar yazıtı. 17 satırlık yazıtta Antipatra'nın babası, dedesi, kardeşi ve kocasının Lykia Birliği'nin *bouleutes* ve *arkhon*'ları arasında oldukları da kaydedilmiştir (πατρός καὶ πάππου καὶ ἀνδρός καὶ ἀδελφοῦ βουλευτῶν καὶ κοινῶν τοῦ λαμπροτάτου Λυκίων ἔθνους ἀρχόντων); (9) Eyaletin kurtarıcısı ve kurucu (τὸν σωτήρα τῆς ἐπαρχείου κτίστην) olarak anılan, pek seçkin *hegemon* (διασημότητος ἡγεμών) Flavius Terentius (Φλ(αῖος) Τερέντιος) için heykel kaidesi üzerine yazılmış onur yazıtı. Krş. TAM III 89. Söz konusu kişinin 276 yılı Lykia-Pamphylia eyalet valisi ile aynı kişi olup olmaması hakkında bk. Baker – Thériault 2006, 286 dp. 22; (10) *Lykiarkhes* Marcus Aurelius Tatianus (Μάρκος Αὐρήλιος Τατιανός) için heykel kaidesi üzerine yazılmış onur yazıtı. ἀπ]ὸ Λυκιαρχία[ς] için bk. Baker – Thériault 2006, 286 dp. 22.

²⁰ Baker – Thériault 2009, 72 vd.: Νεικομήδην Ἀλεξάνδρου | Ἀλέξανδρος Εὐελθόντος | καὶ Γοργίς Νεικομήδου τὸν | ἑατῶν υἱὸν καὶ Εὐελθῶν | Ἀλεξάνδρου τὸν ἑατοῦ | ἀδελφὸν φιλοστοργίας ἐνε|κεν καὶ εὐνοίας τῆς εἰς αὐτὸν | ἦρωι.

²¹ Krş. TAM II 395.

²² Baker – Thériault 2007a, 323: (I) Olasılıkla Ksanthos'taki Veranii ailesinden olan Veranius Sextus'u anan bir yazıt.

²³ Baker – Thériault 2008, 375-378. Söz konusu yayında aktarılanlardan 2007-11 ve 2007-13 olarak envanterlenen iki yazıtın Helenistik Dönem'den olduğu; 2007-12 envanter numaralı bir yazıtta Tb. Kl. Telemakhos'un adının geçtiği; 2007-26 envanter numaralı yazıtın da çok önemli olduğu; 2007-34 envanterli bir başka yazıtta ise agonistik bir müsabakada çocuklar kategorisinde birinci gelen bir galibin onurlandırıldığı öğrenilmektedir.

²⁴ Baker – Thériault 2010, 298 vd.

da dâhil olmak üzere on dokuz, Aklar'dan ise beş adet olmak üzere toplamda 24 yeni yazıt kaydedildiği aktarılmıştır. Söz konusu yazıtlardan üçünün kaide üzerine yazılmış onur yazıtı, ikisinin farklı malzeme üzerinde yer alan onur yazıtı, on birinin mezar yazıtı, birinin miltaşı, birinin adak, altısının ise kategorize edilememiş fragmentten oluştuğu bildirilmiştir²⁵. Araştırmacılar son raporlarında 2000 yılından itibaren 372'si yeni, 67'si ise TAM II'de yayınlı olmak üzere toplam 439 yazıt kaydettiklerini bildirmişlerdir²⁶.

Ksanthos'tan son olarak 2013 yılında iki satırlık bir yazıt yayınlanmıştır: οἱ Ἀγαθ[ο]κλέουσ στρα[τι]ωται Κυβέρναι²⁷. P. Baker ve G. Thériault, M.Ö. III. yüzyıla tarihdedikleri yazıtın adandığı kişi olan Kybernis'in, Herodotos'ta Salamis Deniz Savaşı'nda görev alan komutanlar arasında adı geçen Lykia'lı Kossikas oğlu Kybernis (Hdt. VII. 97-98) ile özdeşleştirilebileceğini düşünürler. Yazıtın kısalığı ve belirsizliği de bu kanyı güçlendirir niteliktedir. Söz konusu adama, korsan savaşları sırasında Lykia donanmasının komutanı olan Aikhmon'un Troia Savaşı kahramanları olan Sarpedon ve Glaukos'a yaptığı adama ile karşılaştırılır²⁸. İlk satırda adı geçen kişinin kimliği konusunda da uzun araştırmalara giren yazarlar, söz konusu kişinin Ksanthos'ta görevli olan paralı askerlerin şefi olduğu konusunda karar kılarlar²⁹.

2011 yılından itibaren Akdeniz Üniversitesi Arkeoloji Bölümü öğretim üyelerinden Prof. Dr. Burhan Varkıvaç başkanlığında yürütülen Ksanthos Kazıları'nın epigrafi çalışmaları yine aynı üniversitenin Eskiçağ Dilleri ve Kültürleri Bölümü öğretim üyesi Yrd. Doç. Dr. Nihal Tüner Önen başkanlığındaki ekip tarafından üstlenilmiştir. İlk kazı sezonunda, önceki araştırmacılar tarafından ana caddenin sağ ve sol kenarları ile *dipylon*'dan güneye inen yolun kenarına dizilmiş ve Yukarı Agora'da tespit edilmiş olan 43 yazıt; Lykia Akropolis'i'nde yer alan yapılarda ve Batı Agora'da devşirme olarak kullanılmış 7 yazıt/yazıt parçası kayda geçirilmiştir. Söz konusu 50 yazıtın 6'sının daha önce yayınlandığı tespit edilmiştir³⁰. 2011 yılı Ksanthos kazıları sırasında Nereidler Anıtı'ndan sadece *omikron* harfi korunmuş bir fragment ele geçmiştir.

2012 yılı araştırmalarının ilk etabında kazı deposunda çalışılmıştır. Depo bahçesinde bulunan 22 yazıt ve deponun içinde bulunan 23'ü Latince 18'i Likçe metinler içeren 202 yazıt parçası estampajları alınıp fotoğraflanarak kayda geçirilmiştir. Söz konusu yazıtlardan 7'sinin yayınlı olduğu tespit edilmiştir³¹. Çalışmaların ikinci etabında ise kent içinde bulunan 9 yazıt, surlarda tespit edilen 7 yazıt ile nekropol alanından 8 mezar yazıtı kayda geçirilmiştir, bunlardan 5'i yayınlıdır³². 2012 yılı kazısı sırasında, Bizans Bazilikası'ndan yedi harf barındıran tek satırlık bir fragment; Batı Agora'nın güneydoğu köşesinde yer alan Lykia tipi oda mezarın batı önünden beş satırlık bir fragment ile bu makalede tanıtılacak olan, kuzeydoğu nekropol alanında gerçekleştirilen kaçak kazılarda açığa çıkmış bir mezar yazıtı olmak üzere 3 yeni yazıt/yazıt parçası ele geçmiştir.

2013 yılı Ksanthos epigrafi çalışmaları sırasında, kentin giriş kapısından itibaren kent surlarında devşirme olarak kullanılan ve surların yakın çevresinde bulunan 65 yazıt/yazıt parçası

²⁵ Baker – Thériault 2011, 339-342.

²⁶ Baker – Thériault 2011, 342

²⁷ Baker – Thériault 2013, 293-302.

²⁸ TAM II 265. Krş. Baker – Thériault 2013, 301 vd.

²⁹ Baker – Thériault 2013, 295-298.

³⁰ TAM II 273, 287, 290, 291, 353; Baker – Thériault 2009, 78 vdd.

³¹ TAM II 359, 365, 374, 284, 386, 391; Bousquet 1986, 101-106.

³² Christol – Drew-Bear 1991, 195-226; Baker – Thériault 2009, 72 vd.; TAM II 283; 346, 347.

belgelenmiştir. Söz konusu yazıtlardan 30'unun yayınlı olduğu tespit edilmiştir³³. Kent suru boyunca sürdürülen çalışmalarda, bir önceki araştırmalar sırasında yazıt olma ihtimali olan neredeyse her taşın etrafı açılmak suretiyle sura büyük zarar verildiği görülmüştür. Bu yolla, daha önceki araştırmacıların gözünden kaçan (daha doğrusu sura örülü oldukları için doğal olarak görülemeyen) 24 yeni metin tespit edildiği bildirilmiştir³⁴. Kentin nekropolis alanında sürdürülen çalışmalarda ise 5'i kaya mezarı olmak üzere 10 yazıt belgelenmiştir. Söz konusu yazıtlardan 7 tanesinin yayınlı olduğu tespit edilmiştir³⁵. 2013 yılı kazıları sırasında biri Batı Agora'nın doğu stoasının önündeki mozaikli alan içinde devşirme malzeme olarak kullanılan ve burada tanıtılacak olan *homonoia* yazıtı, 2 Hellence fragment ile üç dilli yazıt alanında gerçekleştirilen kazılarda çıkan 1 Likçe fragment olmak üzere 4 yeni yazıt/yazıt parçası bulunmuştur.

Sonuç olarak 2011-2013 yılları arasında 224'ü kazı deposunda, 149'u kent içinde, surlarda ve nekropolde, 8'i de kazılar sırasında çıkmış olmak kaydıyla toplamda 381 yazıt/yazıt parçası kayda geçirilmiştir. Söz konusu yazıtlardan 55'i yayınlıdır. Buradaki makalede 2012 yılında tespit edilmiş 1 yazıt ile 2013 yılı kazılarından ele geçmiş 1 yazıt tanıtılacaktır.

1- Homonoia Yazıtı

Dörtkenarı, Roma Dönemi'nde yapılmış sütunlu portikalarla çevrilmiş olan Batı Agora'nın doğu stoasının önündeki mozaikli alan içinde, Erken Bizans Dönemi'nde düzenlenmiş çeşme yapılarından güney çeşmesinde devşirme malzeme olarak kullanılmış, ortadan kırık, kireçtaşından dikdörtgen kaide.

Ölçüler: yük. 0.79 m; gen. 0.715 m.; der. 0.30 m; harf yük.: 0.06-0.065 m.

Res. 1. Batı Agora. Mozaikli Mekân ve Çeşme Yapıları (Ksanthos Kazısı Arşivi).

³³ TAM II 264-267, 277, 278, 280, 285, 286, 294-297, 299-307, 310, 322, 337, 355, 356, 361, 394; Baker – Thériault 2005, 333-351. TAM II 267 için krş. Baker – Thériault 2009, 64 vdd.

³⁴ Baker – Thériault 2007b, 123.

³⁵ TAM II 313-318, 342.

[.....]
 [..... Ξανθίων]
 [τὴν πόλιν τὴν]
 [τοῦ Λυκίων ἔθν-]
 [ους μ]ητρόπολιν
 ἐπὶ τῇ διηνεκεῖ
 ὁμονοία

[.....]
 [Lykia soyunun] başkenti olan
 [Ksanthoslular'ın kentini],
 daimi homonoia dolayısıyla (dikti).

Res. 2. Homonoia Yazıtı

Buradaki yazıtta bir *homonoia* söz konusudur. En yalın şekliyle “anlaşma-uyuşma, fikir birliği”³⁶ anlamlarına gelen ὁμόνοια kelimesi M.Ö. V. yüzyıldan itibaren bir tanrının epitheti olarak, tek başına bir kült olarak ya da gerek ailevi, gerek kent içi gerekse kentler arasındaki uyumu belgelemek için farklı nedenlerle kullanılmaya başlanmıştır³⁷. Ksanthos yazıtında geçen ὁμόνοια kelimesi “daimi, kalıcı, aralıksız, sürekli”³⁸ anlamlarına gelen διηνεκής sıfatı ile birlikte kullanılmıştır. L. Robert bu sıfatın, daha önce vuku bulan bir anlaşmazlığın ardından yapılan uzlaşmanın zarar görmeden devam etmesine yönelik isteği göstermek için kullanıldığını ileri sürer³⁹. Tlos’tan ele geçen ve Tlos ile Ksanthos arasındaki *homonoia*’yı belgeleyen bir yazıt benzer formülasyon gösterir (TAM II 555): Ξανθίων ἢ | πόλις ἢ τοῦ | Λυκίων | ἔθνους μητ[ρό]πολις | Τλωέων τὸν | δῆμον τὸν | συνγενῆ ἐπὶ | τῇ διηνεκεῖ | ὁμονοία. Bu yazıtta da ἐπὶ τῇ διηνεκεῖ ὁμονοία ifadesi geçmektedir. Fakat 8. satırda Τλωέων ὁ δῆμος’a bağlı kullanılan iki bitimli synggenēs sıfatı, Tlos ve Ksanthos’un soy

³⁶ Liddell – Scott 1996, 1226 vd. s.v. ὁμόνοια.

³⁷ Ὅμονοια kavramının kullanımı 3 ana başlık altında toplanabilir: 1) Panhellenik: Pers tehlikesine karşı yapılacak savaşla bağlantılı olarak Hellen menşeinin öne çıkarılması; Hadrianus’un kültürel ve dinsel kanalları Hellen ulusalcılığına bağlama çabası; 2) Kent içi uyum: aristokratların hırsları ve rekabetlerine karşı halk arasında çıkan gerilimin azaltılması; Yahudi ve Hıristiyanlar gibi bazı halk gruplarına karşı yürütülen ayaklanmaların ortadan kaldırılması; halkın gereksinmelerinin karşılanmasındaki aksamalar sonucu yaşanan huzursuzlukların giderilmesi; kent içindeki politik çekişmelerin yarattığı gerginliğin ortadan kaldırılması; 3) Kentler arası uyum: ekonomik, kültürel, dini ve tarihsel bağlantılar; bir anlaşmazlığın (kavganın) sonlandırılmasının kutlanması. Ὅμονοια kelimesinin dini ya da politik bir kavram olarak edebi, epigrafik ve de numizmatik verilerde farklı konseptlerde kullanılması konusunda ayrıntılı bilgi için bk. Romilly 1972, 199-209; Sheppard 1984-1986, 229-252; Nollé – Nollé 1994, 241-261; Kienast 1995, 267-282; Thériault 1996, 177-188; Dönmez-Öztürk 2006, 7-29; 176-187.

³⁸ Liddell – Scott 1996, 427 s.v. διηνεκής.

³⁹ Robert 1974, 68 (=OMS VI, 290): “l’adjectif tend à prouver que la concorde ne fut pas troublée, alors que souvent l’invocation à la concorde témoigne d’une discorde antérieure”; krş. Thériault 1996, 73 dpn. 326; Le Roy et al. 2007, 155 dpn. 40; Rousset 2010, 113 dpn. 138.

akrabalığına işaret ederek, söz konusu *homonoia*'nın akrabalık dolayısıyla yapıldığını gösterir⁴⁰. M.Ö. V. yüzyılda yaşamış olan Halikarnassos'lu şair Panyassis'in fragmanına göre Ksanthos, Tlos, Pinaros ve Kragos Ogyges'in kızı Praksidike ile Tremiles'in oğullarıdır⁴¹. Söz konusu akrabalıkla ilişkilendirilebilecek şekilde her iki kentte de Homeros'un *İlyada*'sında geçen Lykia'lı kahramanlar Sarpedon ve Iobates'ten adını alan *phyle*'ler belgelenir⁴². Ksanthos Kenti'nin Tlos dışında başka kentlerle olan akrabalıkları da bilinir. Letoon'dan ele geçen üç yazıt, Ksanthos kentinin Kıta Yunanistan'ın Doris Bölgesi'nde yer alan Kytention⁴³, Troas kenti Ilion⁴⁴ ve Phrygia kenti Angeira⁴⁵ ile akrabalık ilişkileri olduğunu epigrafik olarak belgelemektedir. Fakat Ksanthos'tan ele geçen yeni yazıtın sadece son üç satırı sağlam olarak ele geçtiğinden söz konusu *homonoia*'nın herhangi bir

⁴⁰ G. Thériault (1996, 73 vd.), akrabalığa dayandırılarak yapılan *homonoia* anlaşmalarının her ne kadar akrabalık bağlarını iyi ilişkilerinin teminatı olarak gören kentlerin kendi aralarındaki dostluk ve uzlaşmalarını kutlamak için yapıyor olsalar da özellikle Ksanthos ve Tlos gibi komşu kentler arasında gerçekleştirilen böyle bir anlaşmanın hem akrabalığı hem de –belki de daha öncesinde bir tartışma yaşamış olan- iki kent arasındaki iyi ilişkileri güvence altına alan anlaşmayı kutlamak için yapılmış olabileceğini düşünür.

⁴¹ Steph. Byz. s.v. Τρεμίλη: ἡ Λυκία ἐκαλεῖτο οὕτως ἀπὸ Τρεμίλου, ὡς Πανύσσιος ἔνθα δ' ἔβαιε μέγας Τρεμίλης καὶ ἔγημε θύγατρα, νόμφην Ὠλυγίην, ἣν Πραξιδικὴν καλέουσιν, Σίβρω ἐπ' ἀργυρέω ποταμῷ παρὰ δινήεντι· τῆς δ' ὄλοοι παῖδες Τλώος Ξάνθος Πίναρος τε καὶ Κράγος, ὅς κρατέων πάσας λείζετ' ἀρούρας. Panyassis'in söz konusu fragmanının değerlendirilmesi için bk. F. Stoessl, RE XVIII₃ (1949), 890 s.v. Panyasis; M.C. van der Kolf, RE XXII₂ (1954) 1757 vdd., s.v. Praxidike; Demargne P. – H. Metzger, RE IX A₂ (1967), 1381 s.v. Xanthos in Lykien; Robert 1978b, 21 vd. (=OMS VII, 399 vd.); Takmer-Arca 2002, 3-7. Ksanthos, Sidyma'dan ele geçen ve Ksanthos Vadisi kentlerinin mitolojik geçmişine ilişkin Hieron adındaki yerel tarihinin kroniklerini aktaran yazıtta (TAM II 174) Tremiles ve Praksidike'nin çocukları arasında sayılmaz. Bundan dolayı bazı araştırmacılar Panyassis'in fragmanında geçen ξάνθος kelimesinin "sarı" anlamında sıfat olarak kullanılmış olabileceğini düşünür (Frei 1993, 88 dpn. 15; Behrwald 2000, 241 dpn. 241; krş. Takmer-Arca 2002, 5 dp. 26). R. Merkelbach ise, TAM II 174'de anılmasa da Ksanthos Vadisi'nin en önemli kenti olmasından yola çıkarak Panyassis'in fragmanında verilen Ξάνθος adlandırmasının kent olarak anlaşılması gerektiğini düşünür (Merkelbach 2000, 117; krş. Takmer-Arca 2002, 5 dp. 26). Söz konusu tartışma için ayrıca bk. Raimond 2002, 118-122.

⁴² Ἰοβάτειος (Ksanthos): Baker – Thériault 2004, 317 (=SEG 54, 1464 [17]); Bousquet – Gauthier 1994, 321 vd. (=SEG 44, 1218); TAM II 283, 309, 313, 372, 386, 389; Balland 1981, nr. 17 ve 75. Ἰοβάτειος (Tlos): TAM 589. Σαρπηδόσιος (Ksanthos): Baker – Thériault 2005, 351 vd. nr. 2; TAM II 264 ve 265; Bousquet – Gauthier 1994, 321 vd. (=SEG 44, 1218). Σαρπηδόσιος (Tlos): TAM II 552, 597a, 609. Fethiye Müzesi'nden M.Ö. II. yüzyıla tarihlendirilen ve Symmasis tarafından kurulan bir vakıf hakkındaki yazıtta geçen Ἰοβάτειος ve Σαρπηδόσιος *phyle*'leri için bk. Köse-Tekoğlu 2007, 63, 74; Arnaoutoglu 2008, 209 vdd.; Parker 2010, 103.

⁴³ Bousquet 1988, 12-53; SEG 38, 1476; SEG 53 1719. Söz konusu yazıt dört metinden oluşur: 1) M.Ö. 228 yılında Antigonos Dason'un deprem dolayısıyla zayıf düşen kenti tahrip etmesinin ardından kent surunun tamir edilmesi için aralarında tanrılardan ve kahramanlardan gelen akrabalık ilişkilerini öne sürerek yardım talep etmek üzere Ksanthos'a yapılan elçilik sonucunda alınan karar (Str. 1-73); 2) Aitolia Konfederasyonu'nun kararı (Str. 73-79); 3) Aitolia magistratları ile delegelerinin Ksanthos'a mektubu (Str. 79-88); 4) Kytention'luların Ksanthos'a mektubu (Str. 88-110). Söz konusu yazıt ve Ksanthos'lular ile Kytention'lular arasındaki akrabalığa dair ayrıca bk. Curty 1995, 183-191; Erskine 2003, 203-216.

⁴⁴ Robert – Robert 1983, 154-163 nr. 15; SEG 33, 1184. M.Ö. 197-196 yılına tarihlenen yazıtta Ksanthos ve Ilion'lular arasındaki akrabalık, Aiskhylos oğlu Ilion'lu *rhetor* Themistokles için düzenlenen bir onurlandırmada anılır. Polybios'tan (XXII. 5) III. Antiokhos'la yapılan savaştan sonra Lykia'nın Rhodos'a hediye olarak verilmesi üzerine Ilion'lu elçilerin Lykia ile olan akrabalıklarını öne sürerek Roma'dan Lykia'nın özgür bırakılmasını istedikleri de bilinir. Söz konusu yazıt ve Ksanthos'lular ile Ilion'lular arasındaki akrabalığa dair ayrıca bk. Curty 1995, 192 vd.

⁴⁵ Bousquet – Gauthier 1993, 12-23; SEG 43, 986. M.Ö. II. yüzyıla tarihlenen yazıttan iki kent arasındaki akrabalığın neye dayandığına yönelik bir bilgi çıkmamaktadır. Ayrıca krş. Curty 1995, 193 vd.

akrabalık dolayısıyla mı, yoksa başka bir kentle yaşanan anlaşmazlığın giderilmesine yönelik mi, ya da ticari nitelikli mi yapıldığı veyahut dini ilişkiler vesilesiyle yapılan bir *homonoia* mı olduğu hususu açıkta kalmaktadır.

Tlos Kenti'nin Oinoanda ile yaptığı *homonoia* da benzer bir formülasyon göstermektedir. Oinoanda teritoryumu içinde bulunan Kemerarası'ndan ele geçen ve Severuslar Dönemi'ne tarihlenen yazıtta, Lykia halkının pek şöhretli başkenti olarak anılan Tlos'un Oinoanda'lıların akraba halkı ile daimi bir *homonoia* yaptığı kaydedilmektedir⁴⁶. Elimize geçen yazıt parçasının ilk satırında korunan [μ]ητρόπολις, muhtemelen Ksanthos kentidir. Fakat Ksanthos'un kişileştirilmiş heykelini diken kent bu sefer Tlos mudur yoksa başka bir kent midir, şu an için bir şey söylemek mümkün değildir. Tlos'tan ele geçen yazıtta da Ksanthos μητρόπολις olarak verilirken Tlos bu unvanı almamış gözükmektedir. Tlos Kenti "*Lykia'lının başkenti*" unvanını Hadrianus Dönemi'nin sonlarında almış olduğundan bu yazıt Hadrianus öncesi döneme tarihlendirilir⁴⁷. Ksanthos yazıtının korunarak günümüze ulaşan bölümünde tarihllemeye daha iyi katkı sağlayabilecek *omega* ve *sigma* gibi harfler bulunmasa da, diğer harflerin morfolojisi (ΜΗΕΡ) Tlos yazıtı ile benzerlik göstermekte ve M.S. I.-II. yüzyıla işaret etmektedir⁴⁸.

2- Aurelius Leon'un Mezar Yazıtı

Kuzeydoğu nekropol alanı içinde kaçak kazıcılar tarafından tahrip edilmiş, kireçtaşından üçgen çatılı, ters şekilde toprağa gömülü vaziyette lahit kapağı. Ön yüze tabula ansata işlenmiş.

Ölçüler: yük. 0.38m; gen. Yak. 1 m; harf. yük. 0.02-0.03 m. *Tabula ansata*: yük. 0.27 m; gen. 0.55 m.

Res. 3. Kaçak Kazıcılar Tarafından Tahrip Edilmiş Lahit Kapağı

⁴⁶ Le Roy *et al.* 2007, 150; SEG 57, 1668: Τλωέων τῆς λαμ|προτάτης πόλεως, | μητροπόλεως τοῦ | Λυκίων ἔθνους, ὁ δῆ|[μ]ις Οἰνοανδέων | τῆς λαμπροτάτης | πόλεως ν τὸν συνγε|νή δῆμον ἐπὶ τῆι διη|νεκεὶ ὁμονοία, προ|νοησαμένου τοῦ ἀξι|ολογωτάτου γραμμα|τέως τῆς βουλῆς καὶ | τὸ β' Μάρ(κου) | Αὐρ(ηλίου) Σαραπίωνος Σαραπίωνος. Tlos ve Oinoanda kentleri arasındaki akrabalık ilişkileri için ayrıca bk. 153-156.

⁴⁷ Robert 1978b, 22 dφn. 42 (=OMS VII, 400); Le Roy *et al.* 2007, 153 dφn. 26.

⁴⁸ Harf karakteri için krş. TAM II 359.

Ἀὐρ. Λέων Γλαύκου Πιγρέου[ς]
 Ξάνθιος ἑωνησάμην
 τὴν πυλαίδα παρὰ
 Ἀὐρ. Εὐτυχιανοῦ
 Καλλιμάνδρου Ξανθίου
 ἐπὶ τῷ τεθῆναί με καὶ
 τὴν γυναῖκά μου Ἀὐρ.
 Τύχην ἕτερον δὲ μηδέ-
 να ἢ ὁ τολμήσας δώ-
 σει τῷ ταμείῳ δηνάρι-
 α χεῖλια, ὁ δὲ μηνύσας
 λήμψετε τὸ τρίτον

Res. 4. Aurelius Leon'un Mezar Yazıtı

Ben, Pigres torunu, Glaukos oğlu Ksanthos'lu Aur(elius) Leon, bu lahdi Kallimandros oğlu Ksanthos'lu Aur(elius) Eutykhianos'tan, kendimin ve karım Aur(elia) Tykhe'nin gömülmesi için satın aldım, başka hiç kimsenin (gömülmesi için) değil; aksi takdirde buna cesaret eden kişi imparatorluk kasasına 1.000 denaria ödeyecek. Bunu ortaya çıkaran kişi ise bunun üçte birini alacak.

Tarih: Harf karakteri dolayısıyla M.S. III. yüzyıl. Yazıtta geçen Aurelius gens ismi de M.S. 212 yılından sonra tarihlenmemize olanak vermektedir.

Yazıtta geçen şahıs isimlerinden Λέων, Γλαῦκος, Πίγρης, έους / Πίγρης, ητος, Εὐτυχιανός ve Τύχη isimleri Lykia'da ve de Ksanthos'ta daha önce sıklıkla belgelenmiş isimlerdir⁴⁹. Καλλιμάνδρος ismi ise bugüne kadar bölgede ve kentte belgelenmemiştir⁵⁰.

Literatürde “*taş oyuk, göz çukuru, yuva.. etc.*” anlamlarını karşılayan ἡ πυελίς, ἰδος kelimesi epigrafik belgelerde daha çok πυαλίς, ἰδος/εἶδος formunda ve “*lahit*” anlamında kullanılır⁵¹. Ὠνέομαι “*satın almak*” fiili Lykia'da, özellikle de Ksanthos mezar yazıtlarında sıklıkla kullanılmaktadır⁵².

⁴⁹ Krş. Balzat *et alii* 2014, 91 (Γλαῦκος), 169 (Εὐτυχιανός), 260 (Λέων), 352 (Πίγρης), 417 (Τύχη).

⁵⁰ Krş. IG II², 10362 (Attica); SEG 42, 1318 (Kıbrıs).

⁵¹ Liddell – Scott 1996, 1550 s.v. πυέλιον. Πυαλίς, ἰδος/εἶδος; Balland 1981, nr. 87; TAM II 249, 346, 347; TAM V 1295; 1146, 1106, 1071, 1295, 1149, 1082, 1081; πυελίς, ἰδος/εἶδος; TAM II 342; 693; TAM V 1075.

⁵² IGR III 688 (Antiphellos); TAM II 50 (Telmessos); 260 (Pydnai); 318, 330, 331, 332, 333, 342, 349, 351 (Ksanthos); 619 (Tlos); 752-753 (Kandyba); 954, 962 (Olympos); BCH 16 (1892) 438, 81 (Kibyra).

BİBLİYOGRAFYA

- AE *L'Année épigraphique*.
- Arnaoutoglou 2012 I. Arnaoutoglou, "Cultural transfer and law in hellenistic Lycia: the case of Symmas is' foundation". Ed. B. Legras, *Proceedings of the international conference: transferts culturels et droits dans le monde grec et hellénistique (Reims, 14-17 mai 2008)*. Paris (2012) 205-224.
- Balland 1981 A. Balland, *Fouilles de Xanthos VII. Inscriptions d'époque impériale du Létôon*. Paris 1981.
- Baker 2006 P. Baker, "Les Telemachi de Xanthos. Réflexions préliminaires à partir de nouveaux documents". Eds. K. Dörtlük *et al.*, *III. Likya Sempozyumu 07-10 Kasım 2005 Antalya / The IIIrd Symposium on Lycia, 07-10 november 2005, Antalya. I. Cilt*. Antalya (2006) 49-60.
- Baker – Thériault 2002 P. Baker – G. Thériault, "Xanthos et le Létôon: rapport sur la campagne de 2001. Prospection épigraphique". *Anatolia Antiqua* X (2002) 302-305.
- Baker – Thériault 2003 P. Baker – G. Thériault, "Xanthos et le Létôon: rapport sur la campagne de 2002. Prospection épigraphique". *Anatolia Antiqua* XI (2003) 431-435.
- Baker – Thériault 2004 P. Baker – G. Thériault, "Xanthos et le Létôon: rapport sur la campagne de 2003. Prospection épigraphique". *Anatolia Antiqua* XII (2004) 316-319.
- Baker – Thériault 2005 P. Baker – G. Thériault, "Les Lyciens, Xanthos et Rome dans la première moitié du 1er S. a.C.: Nouvelles Inscriptions". *REG* 118 (2005) 329-366.
- Baker – Thériault 2006 P. Baker – G. Thériault, "La campagne 2005 à Xanthos. Prospections et Etudes". *Anatolia Antiqua* XIV (2006) 284-286.
- Baker – Thériault 2007a P. Baker – G. Thériault, "La campagne 2006 à Xanthos. Prospection épigraphique". *Anatolia Antiqua* XV (2007) 323.
- Baker – Thériault 2007b P. Baker – G. Thériault, "Prospection épigraphique de Xanthos: bilan et méthodes". Ed. C. Schuler, *Griechische Epigraphik in Lykien. Eine Zwischenbilanz. Akten des internationalen Kolloquiums München, 24.-26. Februar 2005*. Wien (2007) 121-132.
- Baker – Thériault 2008 P. Baker – G. Thériault, "La campagne 2007 à Xanthos. Prospection épigraphique". *Anatolia Antiqua* XVI (2008) 375-378.
- Baker – Thériault 2009 P. Baker – G. Thériault, "Notes sur quelques inscriptions grecques de Lycie, Xanthos, Arykanda et Kadyanda, et deux nouvelles inscriptions xanthiennes". *REG* 122 (2009) 63-84.
- Baker – Thériault 2010 P. Baker – G. Thériault, "La campagne 2009 à Xanthos. Prospections épigraphiques de Xanthos et d'Asarcık". *Anatolia Antiqua* XVIII (2010) 298-299.
- Baker – Thériault 2011 P. Baker – G. Thériault, "Xanthos Rapport sur la campagne 2010. Prospection épigraphique a Xanthos et Aklar". *Anatolia Antiqua* XIX (2011) 339-342.
- Baker – Thériault 2013 P. Baker – G. Thériault, "Dédicace de mercenaires lagidespour Kybernis

- sur l'Acropole lycienne de Xanthos". Eds. P. Brun *et al.*, *Euploia. La Lycie et la Carie Antiques. Dynamiques des Territoires, Échanges et Identités. Actes du colloque de Bordeaux, 5, 6 et 7 novembre 2009*. Bordeaux (2013) 293-302.
- Balzat *et al.* 2014 J. -S. Balzat, R. W. V. Catling, É. Chiricat – F. Marchand, *A Lexicon of Greek Personal Names, Volume V.B: Coastal Asia Minor: Caria to Cilicia*. Oxford 2014.
- Behrwald 2000 R. Behrwald, *Der Lykische Bund*. Bonn 2000.
- Benndorf – Niemann 1884 O. Benndorf – G. Niemann, *Reisen in Lykien und Karien*. Viyana 1884. (Reisen im südwestlichen Kleinasien I).
- Benndorf 1900 O. Benndorf, "Zur Stele Xanthia". *ÖJh* 3 (1900) 98-120.
- Bousquet 1986 J. Bousquet, "Une nouvelle inscription trilingue à Xanthos?". *RA* (1986) 101-106.
- Bousquet 1988 J. Bousquet, "La stèle des *Kyténiens* au Létôon de Xanthos". *REG* 101 (1988) 12-53.
- Bousquet – Gauthier 1993 J. Bousquet – Ph. Gauthier, "Un juge de Xanthos à Angeira de Pisidie". *REG* 106 (1993) 12-23.
- Bousquet – Gauthier 1994 J. Bousquet – Ph. Gauthier, "Inscriptions du Létôon de Xanthos". *REG* 107 (1994) 319-361.
- Bresson 2001 A. Bresson, "Dédicace des Xanthiens à Antiochos III". Eds. A. Bresson – R. Descat, *Les cités d'Asie Mineure occidentale au IIe siècle a.C.* Paris (2001) 235-240.
- Christol – Drew-Bear 1991 M. Christol – Th. Drew-Bear, "Un sénateur de Xanthos". *JS* 3-4 (1991) 195-226.
- Corsten 2010 Th. Corsten, *Lexicon of Greek Personal Names, Volume V.A: Coastal Asia Minor: Pontos to Ionia*. Oxford 2010.
- Courtils 2003 J. des Courtils, "Xanthos en Lycie: nouvelles données sur la romanisation d'une ancienne cité indigène". *REG* 116 (2003) 1-16.
- Curty 1995 O. Curty, *Les parentés légendaires entre cités grecques*. Genève 1995.
- Demargne 1958 P. Demargne, *Fouilles de Xanthos, tome I, Les piliers funéraires*. Paris 1958.
- Dönmez Öztürk 2006 F. Dönmez Öztürk, *Roma Çağı Küçükasya Kentleri Arasında Homonoia Anlaşmaları*. İstanbul 2007².
- Erskine 2003 A. Erskine, "Distant Cousins and International Relations: Syngeneia in the Hellenistic World". Eds. K. Zoumboulakis – K. Buraselis, *The Idea of European Community in History: Aspects of Connecting Poleis and Ethne in Ancient Greece*. Athens (2003) 205-216.
- Fellows 1841 Ch. Fellows, *An Account of Discoveries in Lycia*. London 1840.
- Fellows 1852 Ch. Fellows, *Travels and Researches in Asia Minor more Particularly in Lycia*. London 1852 [Reprint 1975].
- Frei 1993 P. Frei, "Solymer-Milyer-Termilen-Lykier. Ethnische und politische Einheiten auf der lykischen Halbinsel". Eds. J. Borchhardt – G. Dobesch

- Akten des II. Internationalen Lykien Symposions. Wien 6.-12. Mai 1990.* Wien (1993) 87-97.
- GIBM IV.2 Ed. F. H. Marshall, *The Collection of Greek Inscriptions in the British Museum*. 5 vols. London 1874-1916. Part IV, Sect. II, Ch. IV-XII (1916).
- IGR *Inscriptiones Graecae ad res Romanas pertinentes.*
- JS *Journal des savants.*
- Kienast 1995 D. Kienast, "Zu den Homonoia-Vereinbarungen in der römischen Kaiserzeit". *ZPE* 109 (1995) 267-282.
- Köse – Tekoğlu 2007 O. Köse – R. Tekoğlu, "Money Lending in Hellenistic Lycia: The Union of Copper Money". *Adalya* 10 (2007) 63-79.
- LAAA *Annals of Archaeology and Anthropology (Liverpool).*
- Le Roy *et al.* 2007 C. Le Roy, D. Rousset – O. Köse, "Une base de statue du peuple d'Oinoanda élevée par la cité de Tlos". Ed. Chr. Sculler, *Griechische Epigraphik in Lykien. Akten des Int. Kolloquiums München, 24-26. Februar 2005.* Wien (2007) 149-156.
- Liddell – Scott 1996 H. G. Liddell – R. Scott, *A Greek-English Lexicon.* Oxford 1996.
- MbBerlin *Monatsberichte der preussischen (deutschen) Akademie der Wissenschaften (Berlin).*
- Merkelbach 2000 R. Merkelbach, "Der Glanz der Städte Lykiens". *EA* 32 (2000) 115-126.
- MonAnt *Monumenti Antichi (Milan).*
- Nollé – Nollé 1994 M. K. Nollé – J. Nollé, "Vom feinen Spiel städtischer diplomatie. Zu Zeremoniell und Sinn kaiserzeitlicher Homonoiafeste". *ZPE* 102 (1994) 241-261.
- OMS VI L. Robert, *Opera minora selecta* VI. Amsterdam 1989
- OMS VII L. Robert, *Opera minora selecta* VII. Amsterdam 1990.
- Ormerod 1914 H. A. Ormerod, "Greek inscriptions in the Museum of the Liverpool Royal Institution". *LAAA* 6 (1914) 99-105.
- Parker 2010 R. Parker, "A Funerary Foundation from Hellenistic Lycia". *Chiron* 40 (2010) 103-121.
- RA *Revue Archéologique.*
- Raimond 2002 E. Raimond, "Tlos, un centre de pouvoir politique et religieux de l'age du bronze au IVe siecle av. J.C". *Anatolia Antiqua* X (2002) 113-129.
- RE *Paulys Realencyclopädie der classischen Altertumswissenschaft.*
- REG *Revue des Études Grecques.*
- Robert 1966 L. Robert, *Documents de l'Asie mineure méridionale.* Genf-Paris 1966.
- Robert 1974 L. Robert, "Une inscription de Périnthe". *Stud Clas* 16 (1074) 61-69.
- Robert 1978a L. Robert, "Catalogue Agonistique des Romaia de Xanthos". *RA* (1978) 277-290.
- Robert 1978b L. Robert, "Les Conquêtes du dynaste Lycien Arbinas". *JS* 4 (1978) 3-48.
- Robert – Robert 1983 J. – L. Robert, *Fouilles d'Amyzon en Carie.* Paris 1983.

- Romilly 1972 J. de Romilly, "Vocabulaire et propagande ou les premiers emplois du mot *ὁμόνοια*". Ed. F. Bader, *Mélanges de Linguistique et de Philologie Grecques offerts à Pierre Chantraine*. Paris (1972) 199-209.
- Rousset 2010 D. Rousset, *De Lycie en Cabalide. La convention entre les Lyciens et Termessos pres d' Oinoanda, Fouilles de Xanthos X*. Geneve 2010.
- Şahin – Adak 2007 S. Şahin – M. Adak, *Stadiasmus Patarensis. Itinera Romana Provinciae Lyciae*. İstanbul 2007.
- Sheppard 1984-1986 A. R. R. Sheppard, "Homonoia in the Greek Cities of the Roman Empire". *AncSoc 15-17* (1984-1986), 229-252
- Thériault 1996 G. Thériault, *Le culte d'Homonoia dans les Cités Grecques*. Lyon-Quebeck 1996.
- Thériault 2006 G. Thériault, "Le statut des femmes lyciennes à l'époque romaine: quelques remarques sur les grandes-prêtresses et femmes lyciarques". Eds. K. Dörtlük et al., *III. Likya Sempozyumu 07-10 Kasım 2005 Antalya / The IIIrd Symposium on Lycia, 07-10 November 2005, Antalya*. II. Cilt. Antalya (2006) 811- 820.